

yksikkö) osallistumisen.

Paneelissa olivat mukana Annamari Maukonen Alkio-opistosta, Airi Hakala Haapaveden opistosta, Anu Ahonen Helsingin kristillisestä opistosta, Matti Laitsaari Otavan opistosta, Tiina Rautkorpä Helsingin ammattikorkeakoulusta, Eeva-Leena Forma Satakunnan Ammattikorkeakoulusta, professori Raimo Salokangas Jyväskylän yliopistosta, Henrika Ziliacus-Tikkanen Svenska social- och kommunalhögskolanista ja Eero Saviisaari Tampereen yliopistosta, Juhani Hintsanen GTL:stä ja Heljä Korpijoki Suomen Journalistiliiton edustajana.

OLLI YLÖNEN

Globalisaation toinen puoli

Kunniaohtori Stuart Hallin luento Tampereen yliopistossa 18.5.2000

Brittiläisen kulttuurintutkimuksen ehkä tunnetuin edustaja *Stuart Hall* (s. 1932) vieraili toista kertaa Suomessa, kun Tampereen yliopisto promotoi hänet yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan kunniaohdoriksi. Hall tunnetaan muun muassa yhtenä Birminghamin nykykulttuurin tutkimuskeskuksen perustajana (*Center for Contemporary Cultural Studies*, 1964) ja johtajana (1970-1979). Tiedotusopin professori Kaarle Nordenstreng totesi esittelypuheenvuorossaan sattuvasti, että Hall on nimetty kunniaohdoriksi monissa yliopistoissa vasta sitten, kun "Thatcher lakkautti CCCS:n". Brittein saarten ulkopuolella kunniaohdorin arvo on ennen Suomea annettu Hallille kahdesti, hänen synnyinmaassaan Jamaicalla Kingstonin yliopistossa ja Massachusettsissa Yhdysvalloissa.

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksesta Hall siirtyi 1980-luvulle tultaessa avoimen yliopiston professorin virkaan, josta hän jäi eläkkeelle vuonna 1998. Uran kuluessa Hallin näkökulma on vaihtunut

marxilaisuuden ja klassisen sosiologian kriittisistä pohdintoista enenevässä määrin etnisyyden, rodullisuuden ja kulttuuristen identiteettien tarkasteluun. Tämä näkyy myös hänen kirjallisessa tuotannossaan, joka koostuu suurten kokonaisesitysten ja monografioiden sijaan lukuisista artikkeleista. Hallin keskeisiä 1980- ja 1990-luvun tekstejä on suomennettu kahteen teokseen: *Kulttuurin ja politiikan murroksia* (1992) ja *Identiteetti* (1999).

Kulttuurisen identiteetin tematiikkaan Hall keskittyi myös Tam-

si on olemassa "ohjelmallista monikulttuurisuutta", jossa erilaiset kulttuuriset traditiot pyritään säilyttämään ja saattamaan rauhaan rinnakkaiseloon.

Yksi monikulttuurisuuden taustalla piilevä tekijä on globalisaation kansallisvaltioita rapauttava vaikutus: maailmassa, jossa markkinavoimat liikuttelevat yksittäisiä valtiontalouksia suurempia rahavirtoja, valtion merkitys yhdistävänä koneistona menettää merkitystään. "Globalisaatio on tehnyt kansallisvaltiot ja kansalliset identiteetit suhteelliseksi", totesi Hall.

Stuart Hallin haastattelu julkaistaan syksyllä Tiedotustutkimuslehdessä

pereen yliopiston Paavo Koli -salissa 18.5. pitämässään puheessa. Hall kiteytti puheenvuoronsa aiheeksi globalisaation ja identiteettien välisen suhteen. Keskeisimmäksi nimittäjäksi esityksessä ja sitä seuranneessa keskustelussa nousi lopulta monikulttuurisuuden problematiikka.

Globalisaatioissa Hallia kiinnostaa erityisesti sen "toinen puoli", maailmanlaajuisten markkinoiden aiheuttama muuttoliike ja kulttuuriset muutokset jälkikoloniaalisella ajalla. Muuttovirrat kolonisoituista marginaaleista keskustoihin ovat ajaneet kulttuuritörmäyskurssille, mistä kertoo myös nykyinen eroja ja etnisyyksiä korostavasta monikulttuurisuudesta käytävä debatti. Hall painotti kuitenkin, että monikulttuurisuuksiakin on monia. Yhtäältä siirtolaisien mukanaan tuomat kulttuurit yritetään sulauttaa valtakulttuuriin, toisaalta siirtolaiset kuin huomaamattaan imeytyvät osaksi läntistä ideologiaa, muuttuvat "lännen vapaiksi yksilöiksi kansalaisiksi". Näiden tendenssien lisäk-

Tällaisessa tilanteessa globaalin vastavoimaksi on syntynyt uudenlaista lokaalisuutta, paikallisia yhteisöjä. Identiteettien määrittely on yhä useammin siirtynyt näiden paikallisten yhteisöjen kulttuuriselle tasolle, mikä lisää monikulttuurisuuden painetta entisestään.

Nykyisessä maailmassa eletään siten globalisaation yhtenäistämisen ja lokalisaation monikulttuurisuuden ristipaineissa. Hall nosti myös mielenkiintoisesti esille, kuinka tämän päivän poliitikot ja valtaapitävät ottavat markkinavomien maailmanvallon itsestään selvänä. Hall puhuikin johtavista poliitikoista "superglobalisoina", joiden tehtävänä on lähinnä sopeuttaa kansallisvaltiot globalisoituvan talouden ehtoihin. Tässä mielessä Tony Blair on Hallin mukaan uusliberalistisempi kuin Thatcher aikoinaan!

Homogenisoivasta maailmantaloudesta huolimatta elämme kuitenkin maailmassa, joka korostaa kulttuurisia eroja – tai on ainakin tehnyt ne näkyviksi. Täsmennys on Hallin sanoin hyvä pitää

mielessä, koska "puhtainkaan" kansallisvaltio ei ole koskaan ollut homogeeninen, vaan täynnä vähintäänkin alueellisia, uskonnollisia, sosiaalisia ja sukupolviin liittyviä eroja. Kansallisuus ja kansakunnan homogeenisuus sen sivutuotteena ovat tuotettuja kertomuksia, joiden avulla rakennetaan "kuvitteellista yhteisöllisyyttä", kuten Benedict Andersonin monesti siteerattu käsite kuuluu.

Vaikka kansallisuus yrittää edelleen tuottaa yhtenäisyyttä erojen keskellä, paikalliset "rotuun", etnisyyteen, sukupuoleen, ikään, seksuaalisuuteen tai sosiaaliseen asemaan liittyvät identiteetin ulottuvuudet ovat siirtäneet erilaisuuden marginaalista keskustaan. Tämä ei suinkaan tarkoita, etteikö eroilla olisi todellisia vaikutuksia. Yksi osoitus tästä on Hallin mukaan etnisyyden käsitteen jatkuva liukuminen rodullisuuden alueelle: vaikka etnisyydellä viitataan periaatteessa kulttuuriseen erilaisuuteen, käytännössä se liitetään erilaiseen ulkonäköön ja sen "rodullisiin" merkittäjiin. Yhdessä ne muodostavat edelleenkin länsimaisen katseen Toisen.

Monikulttuurisuus on siten ajanut identiteetit monimutkaiseen tilanteeseen, jossa käydään jatkuvaa neuvottelua perinteiden ja "moderniin elämäntapaan" integroivien tendenssien kanssa. Hallin mukaan kannattaakin muistaa, että edes kolonisoituiduissa marginaaleissa ei enää ole paluuta alkuperäiskulttuurien perinteiden hoteliin. Myös "kolmannen maailman" ihmiset elävät ristipaineessa, jota ei enää määritä perinteen ja modernin välinen vastakainasettelu, vaan niiden väijäämätön kietoutuminen toisiinsa.

Ihmiset elävät nykyään tilanteessa, jossa taustalla väikkyvä valistuksen ja liberalismien individualistinen mutta valtioon sidottu ihmiskäsitys. Tämä käsitys pyrkii esittäytymään universaalina siinä mielessä, että "se on sokea sukupuolelle, seksuaalisuudelle, rodulle, etnisyydelle" ja muille vastaville identiteetin osa-alueille. Samalla monikulttuurisuuden paine asettaa kuitenkin individualismin ja liberalismien kyseenalaiseksi.

Tässä on Hallin mukaan viimekätinen ongelma: universalistinen

liberaali ihmiskäsitys on säädellyt kulttuurien välistä arvokeskustelua homogenisoimalla sen perustan. Hall argumentoi, että tärkeintä on tuoda keskusteluun Toinen, kaikkeen identiteetin määrittelyyn liittyvä erilaisuus. Hän lainaa Ernesto Laclaulta ajatuksen "lukkoon lyömättömästä horisontista" – siitä, että kulttuurien välisistä suhteista ja vallitsevista arvoista käytäisiin lakkaamatonta keskustelua ilman edellä kuvatun ihmiskäsityksen ennalta kiinnittämää pohjavirettä.

Hallin puhetta seuranneessa keskustelussa Hall nosti esille, että yksi keino yllä mainittuun neuvottelun aikaansaamiseksi on käsitteiden määrittely uudelleen, uusien konnotaatioiden tuominen vakiintuneiden merkitysten rinnalle. Hall viittasi puheessaan moneen otteeseen Derridan termiin "différance" juuri tässä merkityksessä. Esimerkkinä hän käytti sanaa "black", jonka merkitykset ovat 1960-luvun kansalaisoikeusliikkeen jälkeä huomattavasti monentuneet. Yhteydestä riippuen "mustaksi" nimityksen ei enää ole ylhäältä päin annettu kielteinen luokitus vaan saattaa sisältää myös myönteisiä, yhteisöllisyyteen ja voimaan liittyviä lisämerkityksiä.

Hall korosti vielä ihmisoikeuksien merkitystä ja edellytysten luomista aidolle, vuorovaikutteiselle neuvottelulle. Tärkeää on, että eritahot saavat äänensä kuuluviin, ja että kulttuuristen erojen ja identiteettien herättämistä suurista tunteista huolimatta keskustelua voitaisiin käydä rakentavassa hengessä. Koska erilainen Toinen on joka tapauksessa aina osa itseä, identiteetin määrittystä, on tuon Toisen kanssa kyettävä neuvonpitoon. Kun suuntaamme kohti Toista, löydämme ehkä niiden vastakertomusten jäljille, jotka ovat elintärkeitä taisteltaessa globalisaation suurta yhtenäistämiskertomusta vastaan. Hallin oma, lämpimän humoristinen esiintymisen vakuutti, että tämä on mahdollista.

JUHA HERKMAN

Katoava kansakunta?

Pertti Alasuutari ja Petri Ruuska:
POST-PATRIA?

Globalisaation kulttuuri Suomessa.

Tampere: Vastapaino 1998.

Post-patria? on syntynyt osana Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran tutkimusohjelmaa 'Globalisaatio, hyvinvointi ja työllisyys', jonka jalona ja kiintoisana päämääränä on ollut Suomen paikan selvittäminen globalisoituvassa maailmassa niin poliittisen kulttuurin kuin taloudellisten reunaehtojenkin osalta. Pertti Alasuutari ja Petri Ruuskan lohkona on ollut tarkastella globalisaation vaikutuksia kansallisvaltioiden kulttuurille.

Post-patriassa globalisaatio ymmärretään valtiollisesta sääntelystä vapautettujen markkinavoimien yleismaailmalliseksi voittokulukseksi, jolla on kolmenlaisia ulottuvuuksia. Yhtäältä puhutaan talouden globalisaatiosta, toisaalta kansallisvaltioiden hallitusten sopeutumis- ja suojautumisreaktioista. Kolmanneksi, ja tähän kirjassa keskitytään, globalisaatiota tarkastellaan niiden sosiaalis-kulttuuristen prosessien osalta, joita talouden globalisaatio ja sen vastareaktioina muuttuneet taloudellispoliittiset olosuhteet ovat käynnistäneet. Kirjan kantavana ajatuksena on siis muutospainetta, jota globalisaatio aiheuttaa niin arkipäivän nationalisille kuin talouden ja politiikan käytännöillekin.

Kirjassa käsitellään Suomen liittymistä EU:hun ja sen nostattamaa keskustelua muuttuvine kansakuntakuvineen sekä niitä kulttuurisia seurauksia, joita tuossa keskustelussa lausutuilla argumenteilla on Suomessa ollut. Lisäksi pohditaan patriarkaalisuuden murtumista niin erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden kuin taide- ja kulttuurielämänkin kautta, sekä julkisuuden keskustelussa esiintyvää kansalaisuuden ja etnisyyden sidosta.

Tutkimuksen viitekehys on konstruktionistinen, sen keskeinen idea tekijöiden mukaan piilee